

Bydgoszcz, dnia 9 maja 2022 r.

prof. dr hab. Robert Ślusarz

Zakład Pielęgniarstwa Neurologicznego i Neurochirurgicznego
Wydział Nauk o Zdrowiu, Collegium Medicum,
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Recenzja

rozprawy doktorskiej

mgr Renaty Szpalik

pt. „Zachowania zdrowotne osób z chorobami afektywnymi”

napisanej pod kierunkiem

Promotor

prof. dr hab. Krystyna Górna

Poznań 2022, stron 119

Przedłożona do recenzji praca doktorska pt. „Zachowania zdrowotne osób z chorobami afektywnymi” odnosi się do istotnych zagadnień związanych ze stylem życia oraz funkcjonowaniem osób z przewlekłymi zaburzeniami psychicznymi.

Zdaniem wielu specjalistów, choroby afektywne należą do grupy ciężkich zaburzeń psychicznych o charakterze przewlekłym i nawracającym. Są również główną przyczyną niepełnosprawności, obniżają poziom funkcjonowania społecznego oraz jakości życia chorych i ich bliskich. Dostępne wyniki badań wskazują na istnienie zależności pomiędzy występowaniem, następstwami oraz rokowaniem chorób afektywnych a stylem życia, określanym często jako zachowania zdrowotne.

Z dostępnej literatury wynika, że nie przeprowadzono dotychczas badań, które obejmowałyby w sposób kompleksowy analizę zachowań zdrowotnych u osób z chorobami afektywnymi z wykorzystaniem wielu standaryzowanych narzędzi badawczych.

Z powyższych powodów podjęcie przez mgr Renatę Szpalik próby oceny charakterystyki zachowań zdrowotnych osób z chorobami afektywnymi, należy uznać za w pełni uzasadnione zarówno z poznawczego jak i praktycznego punktu widzenia.

Ocena formalna rozprawy

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska zawiera 119 stron komputeropisu. Układ pracy można nazwać konwencjonalnym, powszechnie przyjętym w dysertacjach doktorskich z dziedziny nauk medycznych i nauk o zdrowiu. Praca zawiera: wstęp (25 stron), cele pracy (2 strony), materiał i metody (14 stron), wyniki badań (20 stron), dyskusję (25 stron), wnioski (1 strona), piśmiennictwo (15 stron), streszczenie w języku polskim i angielskim (4 strony), spis tabel i rycin (3 strony) oraz załączniki (3 strony). Praca zawiera również wykaz najważniejszych skrótów (2 strony). Przywołane treści tworzą logicznie powiązaną całość.

Ocena merytoryczna rozprawy

Część teoretyczna (Wstęp) połączona z przeglądem piśmiennictwa (str. 8-32) podzielona została na trzy podrozdziały. Poszczególne podrozdziały zawierają treści nawiązujące do wybranych zagadnień dotyczących chorób afektywnych, problematyki zachowań zdrowotnych oraz opisują zachowania zdrowotne osób z chorobami afektywnymi. Należy dodać, że zaprezentowana część teoretyczna, poparta przeglądem światowego piśmiennictwa bardzo dobrze komponuje się z tematyką dysertacji i bardzo dobrze wprowadza w zagadnienie.

Część metodologiczna pracy (str. 33-48) uwzględnia cele pracy oraz zastosowaną metodę i opis materiału klinicznego (osób badanych). Przedstawione **cele pracy** (str. 33-34) w formie celu głównego, skonkretyzowane zostały 4 celami szczegółowymi oraz hipotezami badawczymi, które obrazują umiejętność Doktorantki przy planowaniu badań. Badania przeprowadzono w latach 2016-2018 i stanowiły one część większego projektu badawczego realizowanego przez wiodący ośrodek naukowy w Polsce – Zakład Pielęgniarstwa Neurologicznego i Psychiatrycznego UM w Poznaniu a dotyczącego zachowań zdrowotnych osób z diagnozami chorób psychicznych. Badaniem objęto 108 osób z chorobami afektywnymi, hospitalizowanych w Klinice Psychiatrii Dorosłych Szpitala Klinicznego UM w Poznaniu oraz w Wielkopolskim Centrum Neuropsychiatrycznym w Kościanie. Badanie grupy porównawczej chorych na cukrzycę (n=67) odbyło się w Klinice Chorób Wewnętrznych i Diabetologii oraz w Poradni Diabetologicznej a klasyfikację do badań osób zdrowych (n=46) przeprowadzono w Centrum Medycznym nr 1 Prywatnej Lecznicy Certus w Poznaniu, co zostało dokładnie przedstawione w **części procedura badania** (str. 38). Określone zostały również kryteria doboru osób do badań oraz przedstawiona została informacja dotycząca zgody na przeprowadzenie badań Komisji Bioetycznej przy

Uniwersytecie Medycznym w Poznaniu (Nr. 287/16). W **charakterystyce osób badanych** (str. 35-37), Doktorantka określiła liczebności grup badanych, z uwzględnieniem między innymi takich zmiennych jak: płeć, wiek, wykształcenie, stan cywilny, miejsce zamieszkania, status socjoekonomiczny, czas trwania choroby czy występowanie chorób współistniejących. Zastosowane **metody i narzędzia badawcze** (str. 41-47) to analiza dokumentacji medycznej oraz zastosowanie techniki ankietowej z wykorzystaniem kwestionariuszy ankiety. W badaniu zastosowano: 1) Inwentarz Zachowań Zdrowotnych - IZZ; 2) Inwentarz Depresji Becka – BDI; 3) Skalę Globalnej Oceny Funkcjonowania – GAF; 4) Kwestionariusz Jakości Życia WHOQOL-BREF; 5) Wielowymiarową Skalę Umiejscowienia Kontroli Zdrowia MHLC w wersji B oraz 6) Autorski kwestionariusz danych społeczno-demograficznych i klinicznych. Zdaniem recenzenta, warto podkreślić fakt, iż Doktoranta dokonała trafnego doboru wielu narzędzi badawczych związanych z tematem pracy. Dodatkowo wszystkie narzędzia poza Kwestionariuszem własnego autorstwa były standaryzowane, ponadto Doktorantka dokładnie przedstawiła opis narzędzia z kluczem jaki należy stosować do klasyfikacji badanej osoby. To bardzo profesjonalnie przedstawiona część dysertacji - podkreślająca wiarygodność zastosowanych narzędzi oraz poprawność przeprowadzonych badań. Zdaniem recenzenta warto byłoby dołączyć informację o podstawowych właściwościach psychometrycznych poszczególnych narzędzi pomiarowych (w dysertacji przedstawiono tylko współczynniki rzetelności i trafności dla Inwentarza Zachowań Zdrowotnych). Otrzymane wyniki poddano **analizie statystycznej** (str. 48), wykorzystując pakiet statystyczny Statistica (wersja 13). Zastosowano odpowiednie testy parametryczne i nieparametryczne - korelacyjne oraz istotności różnic. Za statystycznie istotną przyjęto wartość $p < 0,05$.

W kolejnej części - **wyniki badań** (str. 49-68), przedstawiono w sposób bardzo szczegółowy rezultaty wszystkich przeprowadzonych badań. Ta część pracy zgodna jest z zamierzeniami zawartymi w celu głównym oraz z celami szczegółowymi. W kolejnych podrozdziałach Doktorantka w 9 tabelach i 13 rycinach przedstawia poszczególne zagadnienia z uwzględnieniem wszystkich etapów badania. Otrzymane dane liczbowe, oraz przeprowadzona analiza statystyczna wykazują, że badana grupa różni się pod względem analizowanych danych (zmiennych) oraz dynamiki ich zmian.

W rozdziale **dyskusja** (str. 69-93) Doktorantka poddała wnikliwej i krytycznej analizie wyniki badań własnych, konfrontując je z doniesieniami innych autorów. Na uwagę zasługują ostatnie podrozdziały dyskusji – podsumowanie, ograniczenia badań oraz korzyści z przeprowadzonych badań – w których Doktorantka podsumowując przeprowadzone badania zauważa, że ...*włączenie do standardów terapii psychoedukacji i rehabilitacji psychiatrycznej*

promującej zdrowy styl życia może wpłynąć na poziom zachowań zdrowotnych a w efekcie poprawić stan zdrowia psychicznego i fizycznego, funkcjonowanie społeczne i jakość życia osób z chorobami afektywnymi... – świadczy to o dojrzałości naukowej i badawczej.

Rozprawę doktorską Doktorantka kończy czterema **wnioskami** (str. 94). Należy zauważyć, że wysunięte wnioski są odpowiedzią na pytania zawarte w celach pracy. Wszystkie wymienione wnioski są ciekawe, warte do uwzględnienia w opiece nad pacjentem.

Obszerne **piśmiennictwo** (str. 95-109), starannie dobrane stanowią 243 pozycje polskie i zagraniczne ułożone w kolejności cytowania w tekście. W pozycji nr 92 (str. 100) literówka (brakuje litery *p* dla słowa pilotażu); w pozycji nr 155 (str. 104) należałoby uzupełnić miejsce wydania pozycji (Pleszew/Poznań); w pozycji nr 208 (str. 107) należy zdecydować się na wersję tytułu w języku angielskim albo polskim – *Nurs Probl Pielęgniarstwa?*

Dysertacja doktorska zawiera również **streszczenie** (str. 110-113) w języku polskim i angielskim odzwierciedlające strukturalnie układ pracy oraz **spis tabel i rycin** (str. 114-116) i **załączniki** (str. 117-119), w których przedstawiono zgodę Komisji Bioetycznej (załącznik 10.1) oraz oświadczenie Autora (załącznik 10.2).

Informacje zawarte w dysertacji, głównie w części wyniki, dyskusja i wnioski pozwalają umiejscowić i równocześnie ocenić wartość poznawczą i praktyczną przeprowadzonych badań w odniesieniu do danych z piśmiennictwa polskiego jak i zagranicznego. Uzyskane wyniki posiadają nie tylko walory poznawcze, ale także praktyczne - szczególnie znaczące dla osób prowadzących terapię w odniesieniu do osób z chorobami afektywnymi. Kompleksowa ocena zachowań zdrowotnych może stanowić „mocne” podstawy do planowania i wdrażania działań psychoedukacyjnych i rehabilitacyjnych w celu poprawy sytuacji zdrowotnej, poziomu funkcjonowania i jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi. Uzyskane wyniki, są na tyle interesujące, iż powinny być dalej analizowane w przyszłości, na co zwraca uwagę również Doktorantka na str. 92 informując, iż *...są to jedne z pierwszych w Polsce kompleksowych badań zachowań zdrowotnych osób z chorobami afektywnymi...* Pozytywne strony pracy (a zarazem o charakterze nowatorskim) to przede wszystkim: 1) trafny wybór tematu, uwzględniający ważność i aktualność problematyki badawczej; 2) obszar badań wpisujący się w nurt rozwoju dyscypliny nauki o zdrowiu; 3) samodzielne rozwiązanie problemu badawczego oraz poprawne zastosowanie - oprócz własnego, standaryzowanych narzędzi badawczych (str. 41-47), co przemawia za przygotowaniem Doktorantki do prowadzenia działalności naukowo-badawczej. Niewątpliwie

to również zasługa kierownika projektu a jednocześnie promotora dysertacji – Pani Profesor Krystyny Górnej – naukowca i dydaktyka z dużym doświadczeniem; cenionej w środowisku zawodowym i akademickim. Do słabych stron pracy należy zaliczyć nieliczne uchybienia o charakterze literowym i interpunkcyjnym wskazane powyżej.

Podsumowując – zarówno merytoryczna jak i metodologiczna strona pracy zasługuje na uznanie i nie budzi większych zastrzeżeń. Sugestie recenzenta, wskazane w niniejszej recenzji, zostawiam do rozważenia przez Doktorantkę przy ewentualnej publikacji pracy. Jednocześnie zaznaczam, iż uwagi te w żaden sposób nie umniejszają wartości poznawczej i praktycznej niniejszej rozprawy. Doktorantka dowiodła tym samym swoją dojrzałość naukową i badawczą. Praca od strony redakcyjnej przygotowana została poprawnie, układ jest czytelny i nie zaburza logiki rozumowania.

Stwierdzam, że dysertacja doktorska mgr Renaty Szpalik pt. „*Zachowania zdrowotne osób z chorobami afektywnymi*” napisana pod kierunkiem Profesor Krystyny Górnej, spełnia warunki określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

Mam więc zaszczyt przedłożyć Kolegium Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu, moją **pozytywną ocenę rozprawy** i dopuszczenie mgr Renaty Szpalik do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr hab. Robert Ślusarz

